

CAPITOLUL III

Fața războiului

Cu cât armata lui von Mackensen avansa mai mult din sud, cu atât era mai intensă munca lui Bayne. Revenind la povestea sa personală, Bayne descrie șocul lui și al altora când, pe 27 noiembrie, la abia trei săptămâni după sosirea în București, au fost convocați la cartierul general din Capitală și li s-a spus să se pregătească imediat pentru evacuarea orașului. În după-amiaza aceleiași zile, un tren special aștepta să-i ducă la Iași, unde urma ca familia regală și cabinetul să stabilească ceea ce arăta în toate privințele ca un guvern în exil. Ocupați cu munca lor, cei de la spital nu-și dăduseră seama că, în teatrul de operațiuni din sud, armata română, depășită numeric și fără provizii, se afla în plină retragere. Nu erau decât trei zile de când Regina Maria venise la nuntă la spital.

Nu încăpea nicio discuție că membrii echipei britanice trebuiau să plece alături de colegii români, dar această considerație nu era valabilă și pentru Bayne. „Pe drumul înapoi la spital, mă obsedau figurile răniților. M-aș fi detestat toată viața, dacă i-aș fi părăsit. Am hotărât să rămân.” (p. 48)

Când s-au întors la hotel, liftierul dispăruse, așa că au urcat pe jos în camere, să împacheteze în grabă. Decizia lui Bayne de a rămâne nu reflectă doar convingerile lui umanitare, dar și situația diferită în care se afla. Ca american, el era neutru, în timp ce echipa de la spital, britanică, reprezenta o țară aflată în război cu Germania. În situația, acum inevitabilă, că Germania avea să ocupe Bucureștiul, britanicii aflați aici ar fi fost îndată catalogați drept inamici străini, cu perspectiva neliniștitoare de a fi internați în lagăr. Pasiunile și ura, după doi ani și jumătate de război dur, în plină

desfășurare, erau atât de înflăcărate, încât statutul de personal medical nu era o garanție că nu s-ar ajunge la un prost tratament, la umilire și privațiuni. Dar America nu intrase încă în război, Bayne era cetățeanul unei țări neutre, neutralitate la care Puterile Centrale țineau foarte mult. N-ar fi riscat să trateze abuziv un doctor american și să provoace reacții anti-germane în plus, dând un motiv propagandei pe care Aliții ar fi declanșat-o cu siguranță.

Apoi, autoritățile germane știau, ori aveau curând să afle de la răniții germani aduși la spital înainte de ocupație, că fuseseră tratați cu impecabilă imparțialitate, primind aceeași îngrijire medicală ca și răniții aliați. Gratitudea germanilor avea să aibă, mai târziu, greutate în favoarea lui Bayne. Analizându-și situația, faptul că, spre deosebire de ceilalți membri ai echipei, el nu era legat nici de armata britanică, nici de cea română, Bayne a tras concluzia că nu are obligația să se supună ordinului de evacuare. Știind că dr. Armstrong avea același devotament față de pacienți și că, în egală măsură, nu dorea să părăsească spitalul, Bayne i-a spus lui Armstrong că a hotărât să rămână în urmă, sperând că asta are să-l mai liniștească pe doctorul britanic și are să-i facă evacuarea mai suportabilă. Bayne își aduce aminte momentul: „Eram amândoi atât de emoționați, încât n-am vorbit mult; ne-am strâns mâna – și atât... Părea că trecuse un veac de când ne-am întâlnit prima oară, în îndepărtata Londră. Ce camarazi devenisem între timp!” (p. 48)

Bayne și-a însoțit prietenii până lângă Gara de Nord, unde a sărit din șaretă și le-a făcut semn de rămas bun cu mâna. „Nu cred că m-am mai simțit niciodată atât de singur ca în momentul acela, fiindcă eram într-o țară străină, unde nici măcar nu înțelegeam limba. Singurii prieteni pe care-i aveam au plecat și eu mă simțeam nepotrivit pentru sarcina care-mi stătea în față. Însă faci ce poți face. Și m-am strecurat cu greu pe străzi înapoi, la spital.” (p. 49)

Bayne a aflat abia după război că echipa lui a ajuns cu bine la Iași, unde s-a deschis un nou spital. Dar niciunul nu a ieșit din război fără probleme. Anestezistul Ian Campbell a făcut septicemie de la un deget septic și a murit în 1917; sora O'Neill, cea mereu voioasă, a făcut o formă severă de febră tifoidă și a fost trimisă acasă. Maiorul dr. Fergus Armstrong, membru al Colegiului Regal al Medicilor (F.R.C.S.), a suferit și el de septicemie, de la un braț septic, și s-a întors în Anglia în iunie 1918, cu șase luni înainte de Armistițiul. (p. 9) Legăturile formate la București s-au menținut și după război. Bayne și Armstrong au continuat să corespundeze, chiar dacă neregulat, iar Armstrong i-a făcut lui Bayne două vizite, la Washington și la „Salubria”. În 1944, „Scrisoarea Maiorului Armstrong” prefața volumul de memorii al lui Bayne.

Când s-a întors la spital, Bayne a fost întâmpinat cu multă surprindere de cei câțiva români rămași la datorie, ei neștiind de hotărârea lui de a rămâne la București. Îl credeau plecat la Iași, cu echipa britanică. Îl întâmpina și o formidabilă responsabilitate, întrucât cele 2000 de paturi ale spitalului militar erau insuficiente acum și veneau mereu noi pacienți, pe măsură ce armata multinațională a Puterilor Centrale, cu germani, austro-ungari, bulgari și turci, avansa spre București. La Spitalul Militar Central Regina Elisabeta nu mai rămăsese personal medical calificat. Cadrele medicale de aici fiind asimilate în armata română, dacă ar fi stat pe loc, ar fi devenit, îndată după ocupație, prizonieri de război. Oricum era nevoie de ei la Iași, pentru luptele ulterioare. La București a rămas un grup de vreo 12 persoane – niște doamne inimoase, care făceau voluntariat în cadrul Crucii Roșii Române, niște ordonante mai vârstnice și niște străjeri. În următoarele săptămâni, aceștia au fost materia primă din care Bayne a format un corp funcțional de cadre medicale. Persoanele de la Crucea Roșie erau organizate sub patronajul și supravegherea Prințesei Cantacuzino, mai sus menționată, până când a fost evacuată și ea. După război, prințesa a

reprezentat România la multe conferințe pe teme de sănătate, educație și condiția femeii. Este autoarea unei serii de cărți în franceză și română, dedicate aceluiași subiecte. Mulți ani mai târziu, Bayne evocă aceste femei cu deosebită admirație: „Pe umerii lor avea să cadă o mare sarcină, iar povestea dăruirii lor, a renunțării de sine și curajului înscrie o pagină strălucită în istoria României. La chemarea țării, ele au venit pe front și, pentru mine, colaborarea cu ele a fost un privilegiu profund inspirator”. (p. 50)

Primul lucru pe care l-a făcut Bayne, ajuns la spital, a fost să se ocupe de starea haotică, să calmeze angajații derutați și speriați. Pentru a stăvili zvonurile nebunești, a convocat o ședință cu tot personalul român și i-a asigurat că el rămâne pe loc și că vor reface împreună spitalul. Au compus o listă cu cei care lipseau și cu personalul auxiliar necesar urgent, cum ar fi bucătari, ingineri și personal de întreținere. Le-a spus că prevedea viitoare dificultăți cu autoritățile germane și avea de gând să se înarmeze cu documente de la ministrul american, care să demonstreze că el și personalul lui se află sub protecția misiunii americane. Lista completă urma să fie înaintată ministrului american, care o va tipări, cu mențiunea că persoanele indicate sunt angajații indispensabili ai spitalului. Documentul purta ștampila Statelor Unite. Cum America era în acel moment încă neutră, iar germanii făceau tot posibil să mențină această situație, documentul a fost onorat în cele din urmă.

Un gest încurajator a fost și faptul că Bayne a hotărât să-și împacheteze puținele bagaje și să părăsească hotelul Athénée Palace, ca să se mute la spital. A preluat o cameră care mai demult fusese utilizată privat. Mutându-se în spital, își dovedea cu atât mai mult dedicația față de sarcina ce-i stătea în față precum și implicarea fermă alături de ceilalți.

Doamna Dobrovici, care fusese efectiv șefa personalului spitalicesc, sub conducerea titulară a Prințesei Cantacuzino, a rămas și ea, bucuroasă că poate asigura continuitatea

necesară. O domnișoară Rădulescu vorbea fluent engleza și a devenit translatorea lui Bayne, fiindcă româna lui, după mai puțin de o lună în țară, era rudimentară. A avut norocul că mai multe doamne știau engleza la diverse nivele, inclusiv, desigur, englezoaica Miss Parr, care a rămas în România. Ea a plecat din țară în 1918, în același tren cu Bayne. Miss Ann Parr, doamna Cohen, domnișoara Protopopescu și o domnișoară Puricescu conduceau, fiecare, câte o echipă de pansamente. Apoi, era preotul anglican, reverendul Herbert Cullis, care se afla de un timp în România și vorbea ceva românește. Cullis a slujit comunitatea anglicană locală în perioada 1916-1920. Rămas la București, el a devenit asistentul doctorului Bayne la sala de operație și, în general, mâna dreaptă a acestuia.

Necesitatea imediată era aceea de a îngriji răniții aflați la spital. Au format patru echipe care să lucreze în cele patru saloane, în fiecare aflându-se și cineva responsabil pentru limba engleză. O altă echipă avea sarcina de a pregăti și asigura cantitatea suficientă de bandaje și cele trebuincioase pansamentelor. A șasea echipă, presupusă a fi cea mai capabilă și stabilă, era desemnată să lucreze în sala de operație. Bayne ne prezintă, în cartea sa, voluntarii rămași după evacuare: „Dintre recruții mei, nimeni nu avea cunoștințe spitalicești. Nu știau să panseze o rană, nu știau despre feșe ori operații aseptice. Cei mai mulți nu văzuseră în viața lor o rană serioasă. Singura lor calificare pentru sarcina din acel moment era dorința lor de a servi”. (p. 52)

Deși se intuiește că Bayne era un om religios, el face rareori referire în mod direct la divinitate ori credință. O asemenea ocazie apare în evocarea acelei prime nopți după plecarea colegilor britanici:

„În noaptea aceea n-am dormit aproape deloc. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât mi se părea mai fără speranță totul. Mă simțeam singur, îmi dădeam seama că-mi rețezasem toate

legăturile în afară. Sigur că ar fi fost mai ușor să plec cu ceilalți. Cel puțin aș fi fost înconjurat de prieteni.

Dar, până la urmă, nu asta mă preocupa atât de mult, cât sentimentul copleșitor al responsabilității pe care mi-o asumasem. Într-un târziu poate că am adormit, fiindcă ultimul lucru pe care mi-l mai aduc aminte este că mă rugam la Dumnezeu să-mi dea tăria de a aduce alinare răniților”. (p. 53)

Poate că o alinare a simțit și el când a primit de la Prințesa Cantacuzino, înainte de evacuarea ei, o scurtă notă de rămas bun presărată cu semne de exclamare: „Mulțumesc! Am simțit bunătatea dumneavoastră! A fost o alinare! Rămas bun!”. (p. 53) Poate și pe ea o alina, cum scrie, să știe că spitalul ei iubit rămâne pe mâini bune.

A doua zi de dimineață, începea serios formarea noului personal. Nu știau să panseze o rană, să aplice bandaje ori să sterilizeze instrumentele. Într-adevăr, nu văzuseră hemoragii și răni de război căscate, dar erau ferm hotărâți să ajute. Dr. Bayne a ținut lecții fiecăreia dintre cele patru echipe în parte. O femeie pe echipă avea funcția de a curăța și steriliza instrumentele. Au adus un militar rănit ca să demonstreze modul corect de a scoate bandajul și a pune unul nou. Mai întâi, le-a arătat cum se folosesc instrumentele în mânăuirea bandajelor murdare, nu numai spre binele pacientului, dar și al lor. Mulți pacienți aveau infecții serioase și contactul cu acestea implica riscul de infecție fatală a sângelui. Bayne își aduce aminte că, în mijlocul unei asemenea lecții, s-a dezlănțuit un „atac aerian major”. Aici memoria lui Bayne pare inexactă, fiindcă ultimul atac aerian asupra Bucureștiului, descris în solida monografie a lui Alexandru Armă pe această temă, s-a petrecut pe 22 noiembrie. (Armă, p. 112) Ceea ce Bayne a auzit, probabil, crezând că este un atac aerian, era sunetul de howitzere și tunuri, fiindcă în acel moment luptele se duceau tot mai aproape de București.

Pe lângă sarcina de a instaura o rutină a pansamentelor în cele patru saloane, era necesar ca sala de operație să

funcționeze. Bayne a hotărât ca procedurile minore să fie făcute dimineața, iar cele mai complexe și foarte dificile, necesitând anestezie generală, după-amiaza. Sala de operație avea tavan de sticlă, care prezenta în permanență pericolul de a se sparge, ca să nu mai vorbim de riscul unei lovituri directe sub bombardamente. Având în vedere pericolul mult mai mare din sala de operație, el a întrebat cine este dispus să lucreze aici și a fost foarte mișcat să vadă că s-au oferit cu toții. Însă mai întâi trebuiau învățați, pornind de la bază, de la spălarea mâinilor și brațelor, punând accent pe asigurarea mediului aseptice și sterilizarea instrumentelor. A ales ca asistente de chirurgie pe Miss Parr, englezoaica, și pe domnișoara Protopopescu, fiindcă știa englezește. Domnișoara Tatarana avea sarcina să pună ața în acele de sutură și să-i dea instrumentele chirurgicale. Domnișoara Rădulescu și un străjer, George Proca, erau desemnați să administreze anestezicele, fiindcă Bayne observase că au o fire liniștită și blândă. „Niciuna dintre aceste persoane nu avea vreo idee despre ce era de făcut și nu numai că nu știau, dar se confruntau cu o încercare dură, începeau atunci când, în timpuri normale, ar fi avut parcursi cel puțin doi ani de experiență spitalicească.” (p. 56)

Prima operație a fost a unui militar cu o rană serioasă la piept, fractura coastei a patra deviasse glonțul în jos, rănind ficatul, astfel că omul avea și o gălbenare severă. Domnișoara Protopopescu, mioapă, stătea cu fața prea aproape de incizie. Când Bayne a tăiat artera, sângele a țâșnit și fata a sărit cu un țipăt. Câștigând experiență, ea a încetat să mai sară și țipătul s-a transformat într-un scâncet. Concentrat asupra operației și îndrumărilor pe care trebuia să le dea, doctorul s-a alarmat observând, la un moment dat, că pacientul nu mai respiră. S-a întors spre domnișoara Rădulescu pentru explicații, dar s-a alarmat și mai tare când ea l-a informat, calmă, că „mai demult nu suflă”. (p. 57) Din fericire, doctorul a reușit, prin respirație artificială, să-i restabilească omului respirația normală.